

SZÉCHENYI ISTVÁN
EGYETEM
GYŐR

Anyagszerkezet

Horváth András
SZE, Fizika és Kémia Tsz.

2006. szeptember 29.

Magyarország célba ér

Készült a HEFOP 3.3.1-P.-2004-09-0102/1.0 pályázat támogatásával

Bevezetés

- Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Bevezetés

• Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Az anyag kis építőkövei:

- **Atommagok** (radioaktivitás, hasadás és fúzió)
- **Atomok** (elektronhéjak szerkezete, kémiai elemek tulajdonságai, atomok színeképe)

Erről tanultunk az előzőekben.

Bevezetés

• Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötés energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Az anyag kis építőkövei:

- **Atommagok** (radioaktivitás, hasadás és fúzió)
- **Atomok** (elektronhéjak szerkezete, kémiai elemek tulajdonságai, atomok színeképe)

Erről tanultunk az előzőekben.

Ami most jön:

- Néhány atom kapcsolódásával **molekulák** kialakulása.
- Makroszkopikus mennyiségű atom kapcsolódásával **szilárd testek** kialakulása.

Bevezetés

Molekulafizika

- Fizikai jelenségek
- Az atomok összekapcsolódása

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Molekulafizika

Bevezetés

Molekulafizika

● **Fizikai jelenségek**

● Az atomok
összekapcsolódása

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Fizikai jelenségek

A fő jelenségek, melyek szerepet játszanak:

Az elektronok hullámtulajdonsága: A molekulák méretskáláján az elektronok kvantummechanikai leírása szükséges, az elektron „szét van kenve”.

Energiaminimum-elv: minden rendszer az adott körülmények közt megengedhető állapotok közül a minimális energiáját igyekszik felvenni.

Pauli-elv: Nem létezhet két elektron ugyanabban az állapotban.

Bevezetés

Molekulafizika

• Fizikai jelenségek

• **Az atomok
összekapcsolódása**

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Az atomok összekapcsolódása

Mi történik két atom közeledésekor?

Bevezetés

Molekulafizika

• Fizikai jelenségek

• **Az atomok
összekapcsolódása**

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Az atomok összekapcsolódása

Mi történik két atom közeledésekor?

Az atomok semlegesek, ezért közel tudnak kerülni egymáshoz.

Az elektronfelhők kezdik átfedni egymást: újfajta állapotok jöhetnek létre.

Mikor lesz ebből a két atom összekapcsolódása?

Bevezetés

Molekulafizika

• Fizikai jelenségek

• Az atomok
összekapcsolódása

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Az atomok összekapcsolódása

Mi történik két atom közeledésekor?

Az atomok semlegesek, ezért közel tudnak kerülni egymáshoz.

Az elektronfelhők kezdik átfedni egymást: újfajta állapotok jöhetnek létre.

Mikor lesz ebből a két atom összekapcsolódása?

Akkor, ha az elektronok találhatnak új, alacsonyabb összenergiájú állapotot, melyet a Pauli-elv megenged.

Bevezetés

Molekulafizika

• Fizikai jelenségek

• Az atomok
összekapcsolódása

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Az atomok összekapcsolódása

Mi történik két atom közeledésekor?

Az atomok semlegesek, ezért közel tudnak kerülni egymáshoz.

Az elektronfelhők kezdik átfedni egymást: újfajta állapotok jöhetnek létre.

Mikor lesz ebből a két atom összekapcsolódása?

Akkor, ha az elektronok találhatnak új, alacsonyabb összenergiájú állapotot, melyet a Pauli-elv megenged.

Ha nincs ilyen új állapot, akkor az atomok lendületet, mozgási energiát cserélnek, esetleg megváltoztatják egymás gerjesztettségi állapotát, de kötés nem alakul ki.

Bevezetés

Molekulafizika

• Fizikai jelenségek

• Az atomok
összekapcsolódása

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Az atomok összekapcsolódása

Mi történik két atom közeledésekor?

Az atomok semlegesek, ezért közel tudnak kerülni egymáshoz.

Az elektronfelhők kezdik átfedni egymást: újfajta állapotok jöhetnek létre.

Mikor lesz ebből a két atom összekapcsolódása?

Akkor, ha az elektronok találhatnak új, alacsonyabb összenergiájú állapotot, melyet a Pauli-elv megenged.

Ha nincs ilyen új állapot, akkor az atomok lendületet, mozgási energiát cserélnek, esetleg megváltoztatják egymás gerjesztettségi állapotát, de kötés nem alakul ki.

A pontos leírás összetett kvantummechanikai számításokkal lehetséges. A fő tendenciák számítások nélkül is megismerhetők.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

- Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötés
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Az ionos kötés

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

● Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötés
energiája

A molekulák
energiaszintjei

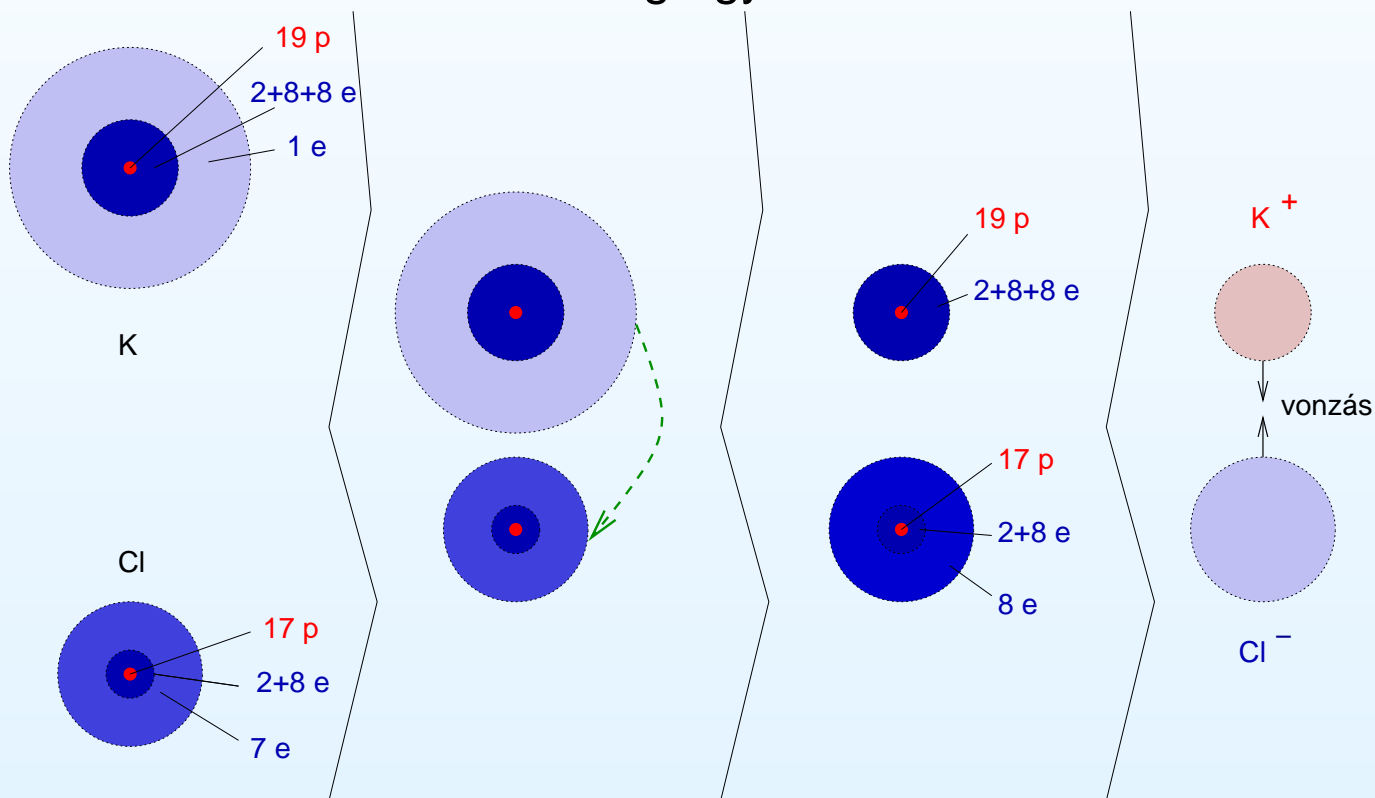
Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Az ionos kötés

Ha egy 'A' atomot könnyebb egy elektronjától megfosztani, mint amennyi energia felszabadul, ha az elektron egy 'B' atomhoz kötődik, akkor az elektron átmegy 'B' atomra és a megmaradó két ion elektrosztatikusan kötődni fog egymáshoz.

KCl molekula kialakulása

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

● Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötés
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

...

Több atom között is lehetséges, mint pl.: alumínium-klorid (AlCl_3).

Akár makroszkopikus mennyiségű atom is kapcsolódhat így. (Lásd az ionrácsos kristályoknál.)

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H_2 -molekula kialakulása
- Kötő- és lazító elektronpárok
- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák
- Többszörös kötések
- Delokalizált kötések
- A kötések polarizációja

A molekulák kötéshossza és kötés energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

A kovalens kötés

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

● A kovalens kötés

● A H_2 -molekula kialakulása

● Kötő- és lazító elektronpárok

● Más kovalens molekulák

● Sok atomból álló molekulák

● Többszörös kötések

● Delokalizált kötések

● A kötések polarizációja

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

A kovalens kötés

A közeli atomok elektronjai találhatnak olyan, alacsony energiájú állapotot, melynek elektronfelhője **mindkét atom magját tartalmazza**. („A két mag körüli közös pályára áll.”)

Ezek az állapotok sok szempontból hasonlóak, mint az egyetlen atomon belüliek (pl. diszkrét energiaszintek jellemzik őket, az energiaminimum-elv és a Pauli-elv is vonatkozik rájuk), de szerkezetük jóval bonyolultabb.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- **A H_2 -molekula kialakulása**
- Kötő- és lazító elektronpárok
- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák
- Többszörös kötések
- Delokalizált kötések
- A kötések polarizációja

A molekulák
kötéshossza és kötés
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

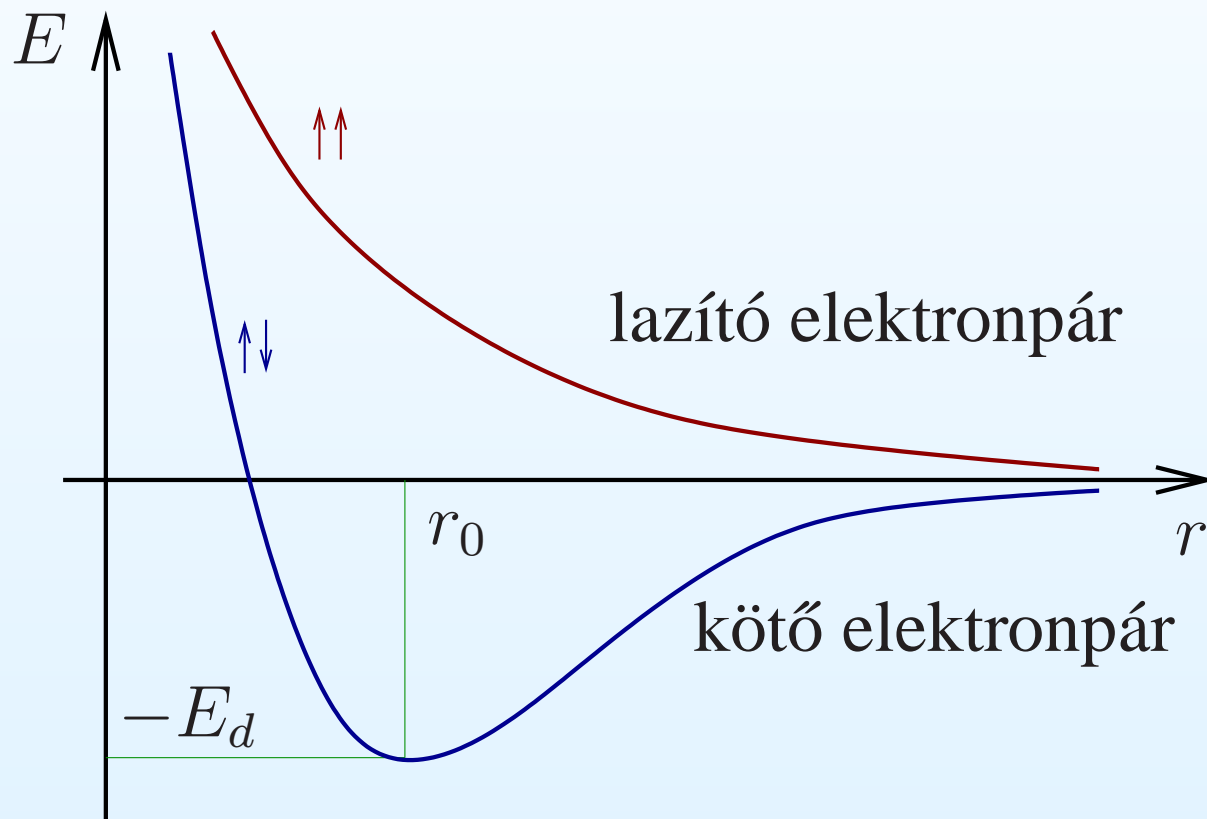
A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A H_2 -molekula kialakulása

Gondolatkísérlet: 2 proton r távolságban van. Odaengedünk 2 elektront, megnézzük, milyen energiájú állapotok jönnek létre.

Az elektronok spinje számít! Pauli-elv: azonos spin esetén nem tudnak mindketten a lehető legalacsonyabb energiaszintre beülni.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H_2 -molekula kialakulása

• Kötő- és lazító elektronpárok

- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák

- Többszörös kötések
- Delokalizált kötések
- A kötések polarizációja

A molekulák kötéshossza és kötésenergiája

A molekulák energiaszintjei

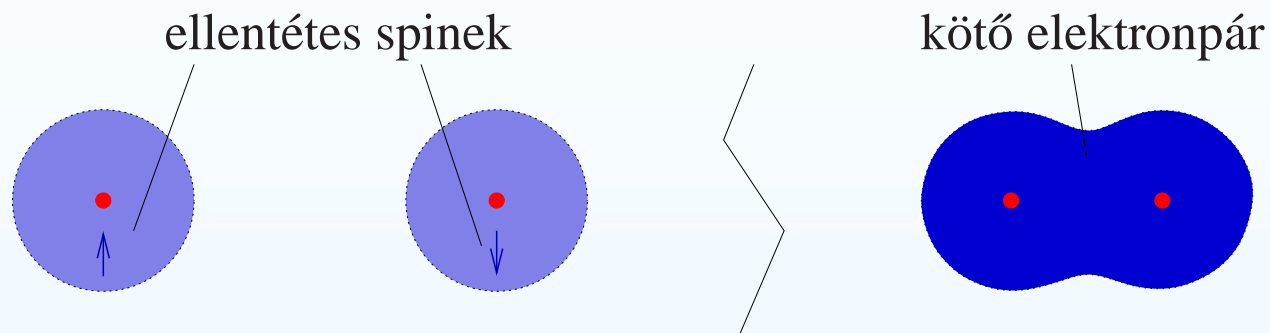
Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

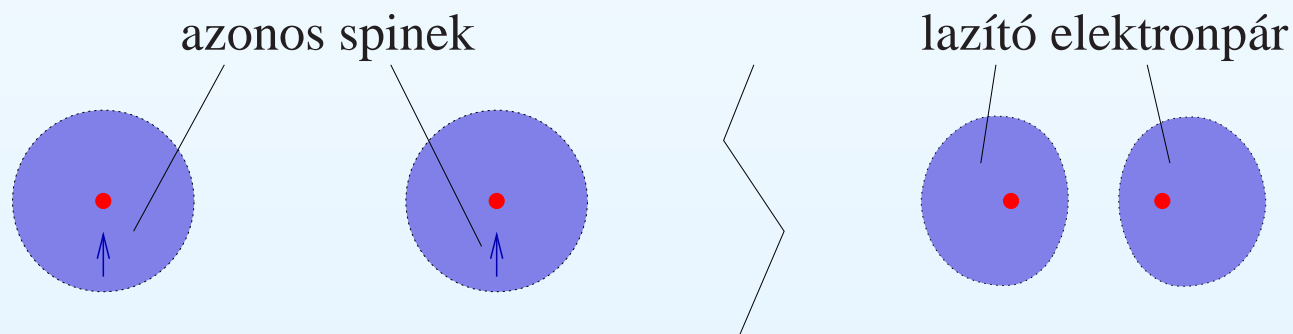
Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Kötő- és lazító elektronpárok

Ellentétes spinek esetén kialakul kötés: **kötő elektronpár:**

Azonos spinek esetén nincs kötés: **lazító elektronpár:**

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H_2 -molekula kialakulása

- **Kötő- és lazító elektronpárok**

- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák

- Többszörös kötések

- Delokalizált kötések
- A kötések polarizációja

A molekulák kötéshossza és kötés energiája

A molekulák energiaszintjei

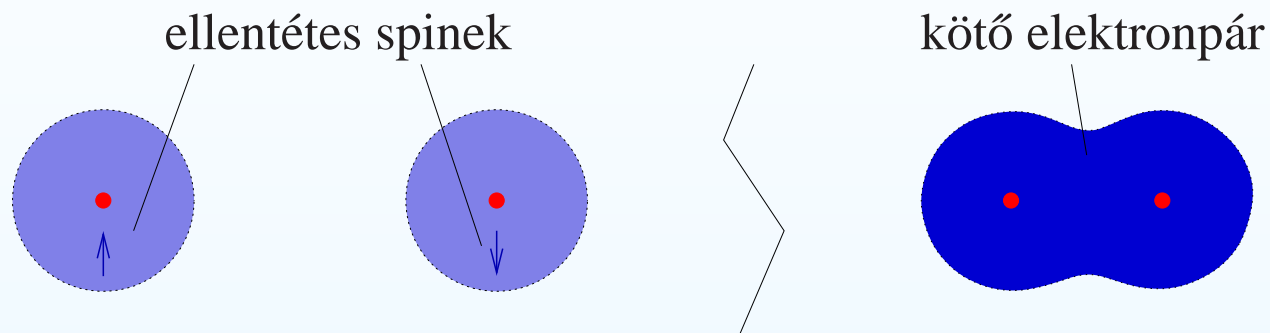
Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

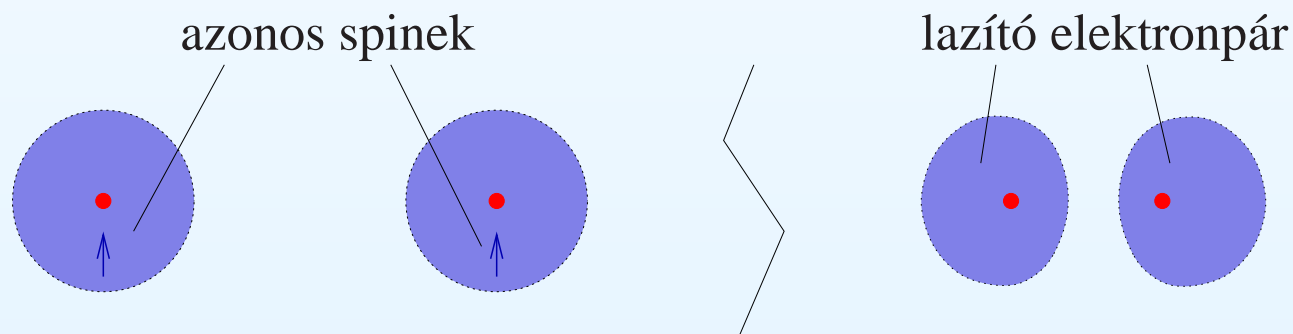
Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Kötő- és lazító elektronpárok

Ellentétes spinek esetén kialakul kötés: **kötő elektronpár**:

Azonos spinek esetén nincs kötés: **lazító elektronpár**:

Kicserélődési energia: az ellentétes spinű elektronok közti kapcsolat alacsonyabb energiájú, mint az azonos spinűek között. Ezt jellemzi számszerűen a kicserélődési energia.

Más kovalens molekulák

A H_2 -molekulához hasonló folyamat más, többelektronos atomokkal is lezajlódik. Ebbe beleszól a többi elektron is.

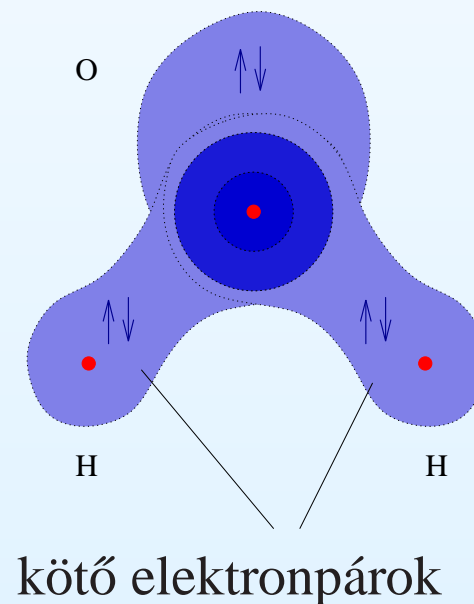
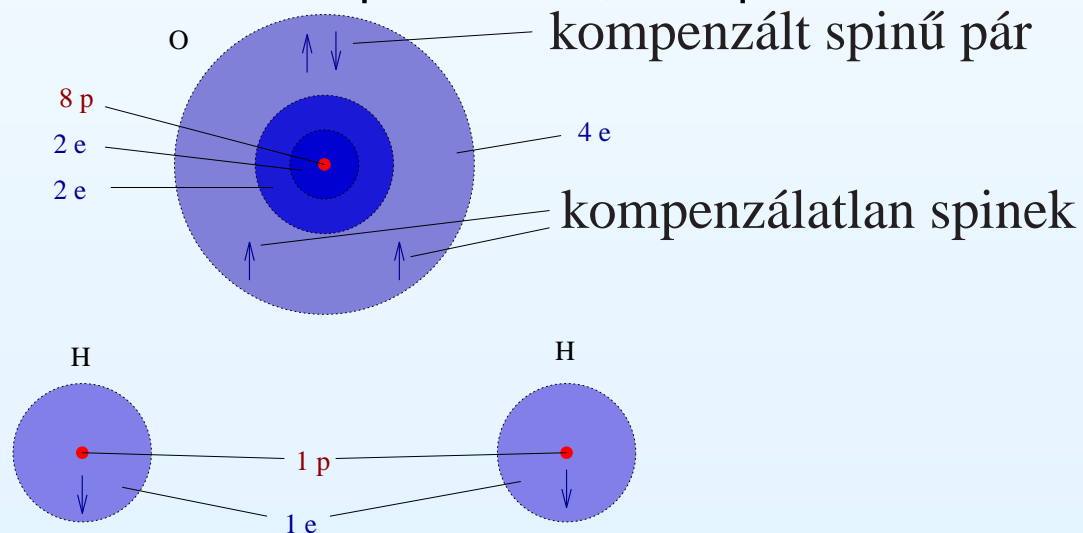
Pl. H-He molekula nem jöhet létre, mert a He 2 elektronja teljesen betölti az $n = 1$ -es elektronhéjat, így a kötő elektronok valamelyike mindenképp $n = 2$ -es állapotba kényszerülne, ami energetikailag nem kedvező.

Más kovalens molekulák

A H_2 -molekulához hasonló folyamat más, többelektronos atomokkal is lezajlik. Ebbe beleszól a többi elektron is.

Pl. H-He molekula nem jöhet létre, mert a He 2 elektronja teljesen betölti az $n = 1$ -es elektronhéjat, így a kötő elektronok valamelyike mindenképp $n = 2$ -es állapotba kényszerülne, ami energetikailag nem kedvező.

Több atom is kapcsolódhat, mint pl. a víz esetében:

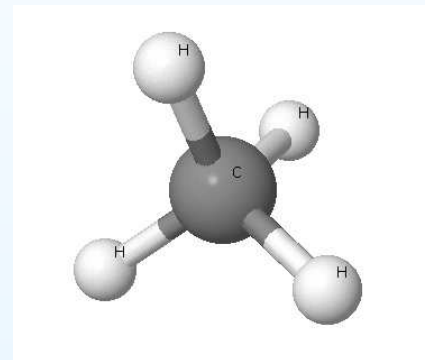
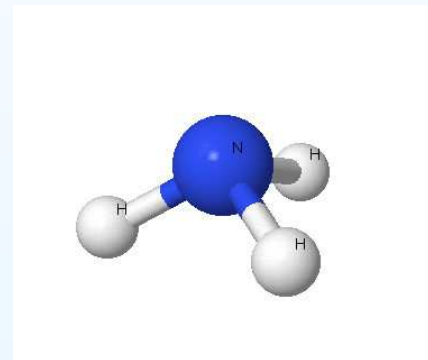
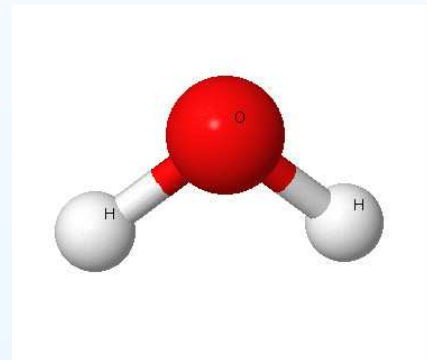
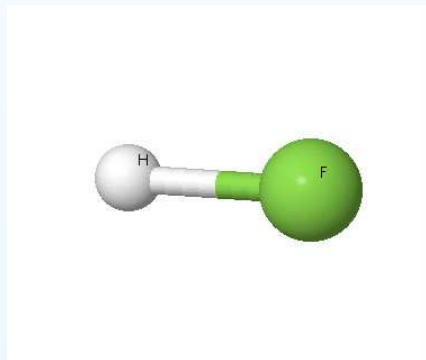

...

Egyszerűsített ábrázolás:

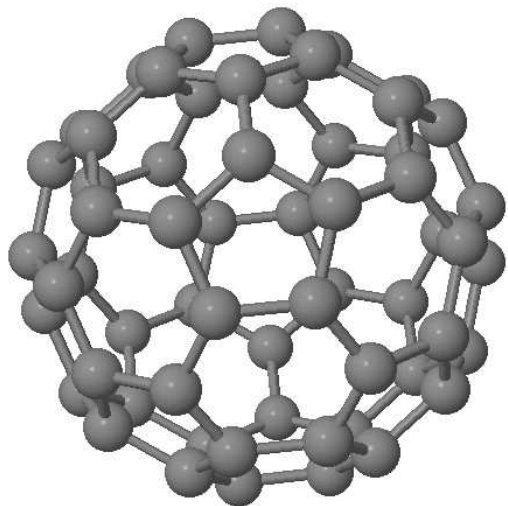
- atomtörzsek körrel vagy gömbbel
- kötő elektronpárok egy pálcikával

Például az O szomszédjai és H közötti kötések:

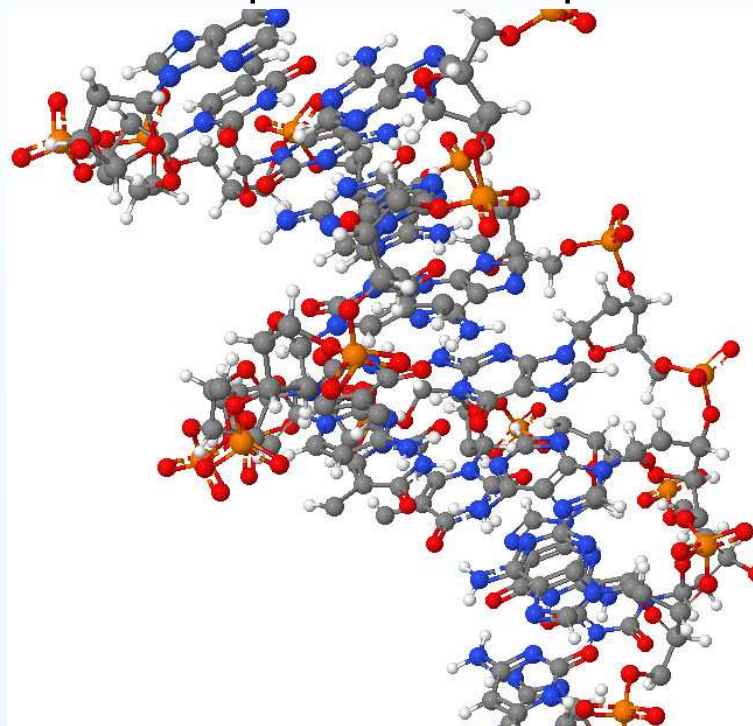

Sok atomból álló molekulák

Nemcsak néhány, hanem igen sok atom is összekapcsolódhat. 2 példa:

A C₆₀ molekula

A DNS molekula részlete

Az emberi DNS molekula 10^9 nagyságrendű atomból áll.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H_2 -molekula kialakulása

- Kötő- és lazító elektronpárok

- Más kovalens molekulák

- Sok atomból álló molekulák

- **Többszörös kötések**

- Delokalizált kötések

- A kötések polarizációja

A molekulák kötéshossza és kötés energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Többszörös kötések

Két atom között akár kettő (ritkán még több) elektronpár is lehet az, ami a kötést kialakítja.

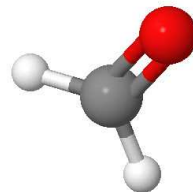
Ez az egyszeres kötésnél erősebb kötés jelent, de általában nem kétszer olyan erőset, mert a két elektronpár egymást taszítja.

Pl.: két, egyforma atomból álló molekulák több kompenzálatlan vegyértékelektronnal. Ilyen az O_2 (kétszeres kötés) és az N_2 (háromszoros kötés).

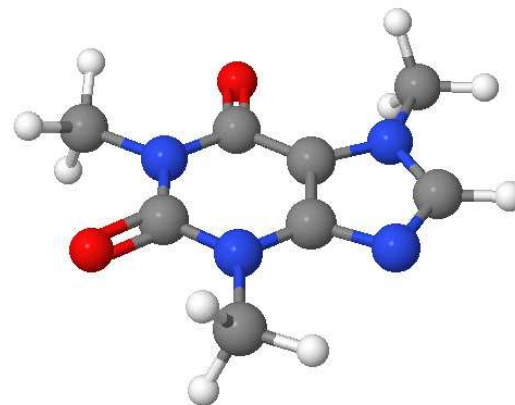
Egyéb példák:

C_2H_2

CH_2O

koffein

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H_2 -molekula kialakulása
- Kötő- és lazító elektronpárok
- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák
- Többszörös kötések
- **Delokalizált kötések**
- A kötések polarizációja

A molekulák
kötéshossza és kötés
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

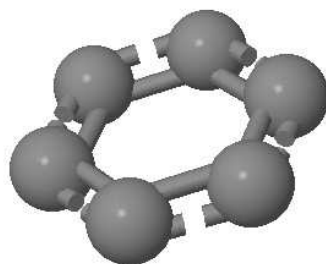
A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

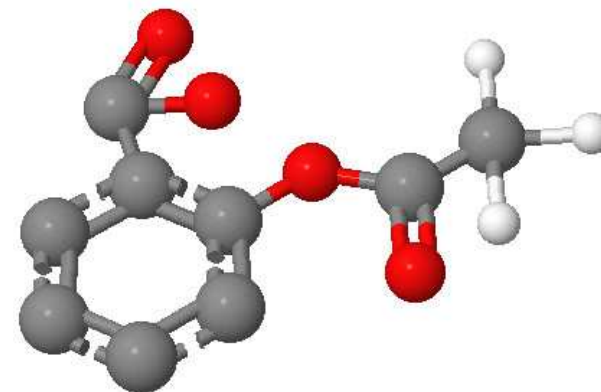
Delokalizált kötések

Az elektronfelhő kiterjedhet több atomra is. Ekkor **delokalizált kötés**ről beszélünk.

Példák: (a zavaró sok H-atom leghagyásával)

benzol

aszpirin

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H_2 -molekula kialakulása
- Kötő- és lazító elektronpárok
- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák
- Többszörös kötések
- Delokalizált kötések
- **A kötések polarizációja**

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

A kötések polarizációja

A kovalens kötés elektronfelhője nem feltétlen szimmetrikusak.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H_2 -molekula kialakulása
- Kötő- és lazító elektronpárok
- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák
- Többszörös kötések
- Delokalizált kötések
- A kötések polarizációja

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

A kötések polarizációja

A kovalens kötés elektronfelhője nem feltétlen szimmetrikusak.

Például a H_2O molekulában a kötő elektronpárok hullámfüggvénye kicsit jobban koncentrálódik az O-atom környékén, mint a H-atomoknál.

A H-atomok enyhén pozitív, az O-atom enyhén negatív töltésűek lesznek.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H_2 -molekula kialakulása
- Kötő- és lazító elektronpárok
- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák
- Többszörös kötések
- Delokalizált kötések
- A kötések polarizációja

A molekulák kötéshossza és kötésenergiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

A kötések polarizációja

A kovalens kötés elektronfelhője nem feltétlen szimmetrikusak.

Például a H_2O molekulában a kötő elektronpárok hullámfüggvénye kicsit jobban koncentrálódik az O-atom környékén, mint a H-atomoknál.

A H-atomok enyhén pozitív, az O-atom enyhén negatív töltésűek lesznek.

Összességében semleges a molekula, de **polarizált**.

Ez hatással van a molekulákból álló anyag minden tulajdonságára. (Lásd később a másodlagos kötéseknel.)

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

- A kovalens kötés
- A H₂-molekula kialakulása
- Kötő- és lazító elektronpárok
- Más kovalens molekulák
- Sok atomból álló molekulák
- Többszörös kötések
- Delokalizált kötések
- A kötések polarizációja

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

A kötések polarizációja

A kovalens kötés elektronfelhője nem feltétlen szimmetrikusak.

Például a H₂O molekulában a kötő elektronpárok hullámfüggvénye kicsit jobban koncentrálódik az O-atom környékén, mint a H-atomoknál.

A H-atomok enyhén pozitív, az O-atom enyhén negatív töltésűek lesznek.

Összességében semleges a molekula, de **polarizált**.

Ez hatással van a molekulákból álló anyag minden tulajdonságára. (Lásd később a másodlagos kötéseknél.)

Ez kicsit hasonlít az ionos kötéshez. Vannak olyan molekulák (pl. a HF), melyek átmenetet képeznek az ionos és kovalens kötés között.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

**A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája**

• Kötéshossz és kötési
energia

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

● Kötéshossz és kötési
energia

A molekulák
energiaszintjei

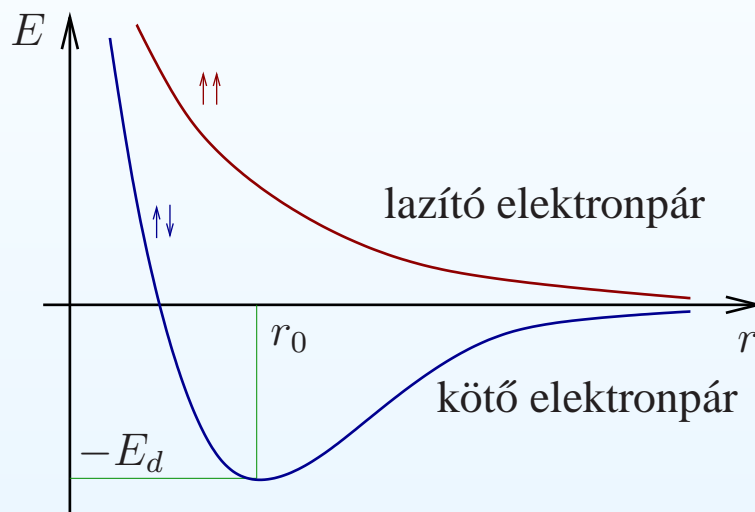
Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Kötéshossz és kötési energia

- Mennyi energia szükséges a kötés felbontásához? (E_d)
- Milyen távol vannak energiaminimum esetén a magok? (r_0)

név	E_d [eV]	r_0 [nm]
NaCl	4,26	0,236
NaF	4,99	0,193
NaBr	3,8	0,250
KCl	4,43	0,267
KBr	3,97	0,282
H ₂	4,5	0,075
N ₂	9,8	0,11
O ₂	5,2	0,12
F ₂	1,6	0,14
Cl ₂	2,5	0,20
CO	11,2	0,113
HCl	4,4	0,127
HF	5,8	0,092
NO	7,0	0,115

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

● Kötéshossz és kötési
energia

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Két példa

Példa: A hidrogénmolekula disszociációs energiája $E_d = 4,52 \text{ eV}$.
Hány joule energia szükséges 1 mól H_2 atomokra való felbontásához?

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

● Kötéshossz és kötési
energia

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Két példa

Példa: A hidrogénmolekula disszociációs energiája $E_d = 4,52 \text{ eV}$.
Hány joule energia szükséges 1 mól H_2 atomokra való felbontásához?

Megoldás: 1 mól $N_A = 6,02 \cdot 10^{23}$ darab, ezért:

$$E = E_d \cdot N_A = 4,52 \text{ eV} \cdot 6,02 \cdot 10^{23} = 2,72 \cdot 10^{24} \text{ eV} = 436\,000 \text{ J}$$

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

● Kötéshossz és kötési
energia

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Két példa

Példa: A hidrogénmolekula disszociációs energiája $E_d = 4,52 \text{ eV}$.
Hány joule energia szükséges 1 mól H_2 atomokra való felbontásához?

Megoldás: 1 mól $N_A = 6,02 \cdot 10^{23}$ darab, ezért:

$$E = E_d \cdot N_A = 4,52 \text{ eV} \cdot 6,02 \cdot 10^{23} = 2,72 \cdot 10^{24} \text{ eV} = 436\,000 \text{ J}$$

Példa: Milyen hullámhosszúságú és melyik színképtartományba esik az a foton, melynek energiája elegendő egy O_2 molekula disszociációjához?

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

● Kötéshossz és kötési
energia

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Két példa

Példa: A hidrogénmolekula disszociációs energiája $E_d = 4,52 \text{ eV}$.
Hány joule energia szükséges 1 mól H_2 atomokra való felbontásához?

Megoldás: 1 mól $N_A = 6,02 \cdot 10^{23}$ darab, ezért:

$$E = E_d \cdot N_A = 4,52 \text{ eV} \cdot 6,02 \cdot 10^{23} = 2,72 \cdot 10^{24} \text{ eV} = 436\,000 \text{ J}$$

Példa: Milyen hullámhosszúságú és melyik színeképtartományba esik az a foton, melynek energiája elegendő egy O_2 molekula disszociációjához?

Megoldás: A fotonról tanultak szerint: $h\nu = E_d = 5,2 \text{ eV}$.

$$c = \lambda\nu \quad \Rightarrow \quad \lambda = \frac{c}{\nu} = \frac{hc}{E_d} = 2,4 \cdot 10^{-7} \text{ m} = 240 \text{ nm}.$$

Ez az ultraibolya tartományba esik.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

**A molekulák
energiaszintjei**

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- A molekulák forgása
- A molekulák
energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A molekulák energiaszintjei

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

● Bevezetés

- A molekulák rezgése
- A molekulák forgása
- A molekulák
energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Molekulán belül az elektronállapotok ugyanúgy 4 kvantumszámmal jellemezhetők, mint az atomon belül.

Az atomoktól eltérően a molekulák nem szimmetrikusak (több atommag van bennük), ezért speciális állapotok is létrejönnek:

- rezgés
- forgás

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

● Bevezetés

- A molekulák rezgése
- A molekulák forgása
- A molekulák energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Molekulán belül az elektronállapotok ugyanúgy 4 kvantumszámmal jellemezhetők, mint az atomon belül.

Az atomoktól eltérően a molekulák nem szimmetrikusak (több atommag van bennük), ezért speciális állapotok is létrejönnek:

- rezgés
- forgás

A kvantummechanikai számítások szerint ezek is diszkrét energiaszintekkel lesznek jellemezhetők.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

• Bevezetés

• **A molekulák rezgése**

• A molekulák forgása

• A molekulák
energiaszintjei

• A molekulák színeképe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A molekulák rezgése

A molekulák rezgése egy v nemnegatív egész számmal, a **vibrációs kvantumszámmal** jellemezhető.

A rezgésben tárolt energia:

$$E_v(v) = hf \left(v + \frac{1}{2} \right)$$

f neve: **vibrációs frekvencia**.

név	f [10^{12} Hz]
H ₂	132
N ₂	70
O ₂	47
CO	64
NO	57

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés

- A molekulák rezgése

- A molekulák forgása

- A molekulák
energiaszintjei

- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

...

Érdekesség: $v = 0$ esetben is van rezgési energia! $E_v(0) = hf/2$
neve: **zérus ponti energia**.

A molekulák egy kicsit mindig rezegnek. Ez az energia kissé csökkenti a molekulák disszociációs energiáját. (H_2 -re $E_d = 4,52 \text{ eV}$, $E_v(0) = 0,27 \text{ eV}$.)

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- A molekulák forgása
- A molekulák energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

...

Érdekesség: $v = 0$ esetben is van rezgési energia! $E_v(0) = hf/2$
neve: **zéruspon ti energia**.

A molekulák egy kicsit mindig rezegnek. Ez az energia kissé csökkenti a molekulák disszociációs energiáját. (H_2 -re $E_d = 4,52 \text{ eV}$, $E_v(0) = 0,27 \text{ eV}$.)

Ha a molekula csak a vibrációs állapotát változtatja v_1 -ről v_2 -re, az energiakülönbség: $\Delta E_v = hf(v_2 - v_1)$.

Tisztán vibrációs átmenetkor hf egész számú többszöröse energiájú fotonok keletkeznek, azaz frekvenciájuk f egész számú többszöröse.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

- Bevezetés
- **A molekulák rezgése**
- A molekulák forgása
- A molekulák energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Érdekesség: $v = 0$ esetben is van rezgési energia! $E_v(0) = hf/2$
neve: **zérusponthoz tartozó energia**.

A molekulák egy kicsit mindig rezegnek. Ez az energia kissé csökkenti a molekulák disszociációs energiáját. (H_2 -re $E_d = 4,52 \text{ eV}$, $E_v(0) = 0,27 \text{ eV}$.)

Ha a molekula csak a vibrációs állapotát változtatja v_1 -ről v_2 -re, az energiakülönbség: $\Delta E_v = hf(v_2 - v_1)$.

Tisztán vibrációs átmenetkor hf egész számú többszöröse energiájú fotonok keletkeznek, azaz frekvenciájuk f egész számú többszöröse.

Többatomos molekulákban a rezgések benyomultabb módon történnek.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- **A molekulák rezgése**
- A molekulák forgása
- A molekulák
energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Két példa

Példa: Milyen hullámhosszúságú fotont bocsát ki egy N_2 molekula, ha a $v = 1$ -es szintről a $v = 0$ -ra megy át?

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés

- **A molekulák rezgése**

- A molekulák forgása

- A molekulák
energiaszintjei

- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Két példa

Példa: Milyen hullámhosszúságú fotont bocsát ki egy N_2 molekula, ha a $v = 1$ -es szintről a $v = 0$ -ra megy át?

Megoldás: Ekkor $\Delta E = hf$, ezért a foton f frekvenciájú.

A foton hullámhossza: $\lambda = c/f = 4,29 \cdot 10^{-6} \text{ m} = 4290 \text{ nm}$.

Ez egy infravörös tartományba eső foton.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

• Bevezetés

• **A molekulák rezgése**

• A molekulák forgása

• A molekulák
energiaszintjei

• A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Két példa

Példa: Milyen hullámhosszúságú fotont bocsát ki egy N_2 molekula, ha a $v = 1$ -es szintről a $v = 0$ -ra megy át?

Megoldás: Ekkor $\Delta E = hf$, ezért a foton f frekvenciájú.

A foton hullámhossza: $\lambda = c/f = 4,29 \cdot 10^{-6} \text{ m} = 4290 \text{ nm}$.

Ez egy infravörös tartományba eső foton.

Példa: Mekkora hőmérsékleten lesz az egy szabadsági fokra jutó $(1/2)kT$ energia egyenlő az N_2 molekula $v = 0$ és $v = 1$ rezgési állapotai közti energiakülönbséggel? (k a Boltzmann-állandó.)

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

• Bevezetés

• **A molekulák rezgése**

• A molekulák forgása

• A molekulák
energiaszintjei

• A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Két példa

Példa: Milyen hullámhosszúságú fotont bocsát ki egy N_2 molekula, ha a $v = 1$ -es szintről a $v = 0$ -ra megy át?

Megoldás: Ekkor $\Delta E = hf$, ezért a foton f frekvenciájú.

A foton hullámhossza: $\lambda = c/f = 4,29 \cdot 10^{-6} \text{ m} = 4290 \text{ nm}$.

Ez egy infravörös tartományba eső foton.

Példa: Mekkora hőmérsékleten lesz az egy szabadsági fokra jutó $(1/2)kT$ energia egyenlő az N_2 molekula $v = 0$ és $v = 1$ rezgési állapotai közti energiakülönbséggel? (k a Boltzmann-állandó.)

Megoldás:

$$\Delta E = hf = \frac{1}{2}kT \quad \Rightarrow \quad T = \frac{2hf}{k} = 6700 \text{ K}.$$

Ezért szobahőmérsékleten az N_2 molekulák igen kis hányadának gerjesztődik a vibrációja.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- A molekulák forgása
- A molekulák energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A molekulák forgása

A molekulák forgása egy J nemnegatív egész számmal, a **rotációs kvantumszámmal** jellemezhető.

A forgásban tárolt energia:

$$E_r(J) = \frac{h^2}{8\pi^2\Theta} J(J+1) = E_r^* J(J+1)$$

Itt Θ a molekula tehetetlenségi nyomatéka, E_r^* a rotációs energiaállandó.

név	E_r^* [eV]
H ₂	0,00739
N ₂	0,00025
O ₂	0,00013
CO	0,00024
NO	0,00021

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- A molekulák forgása
- A molekulák energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

...

A rotációs energia lehet 0, ha $J = 0$. (A molekula nem forog.)

A rotációs szintek közti különbség nem egyenletes: $E_r(0) = 0$,
 $E_r(1) = 2E_r^*$, $E_r(2) = 6E_r^*$, stb.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- **A molekulák forgása**
- A molekulák
energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Egy példa

Példa: Egy oxigénmolekula a $J_1 = 10$ -es forgási állapotából a $J_2 = 9$ -esbe megy át. Milyen hullámhosszúságú fotont sugároz ki eközben?

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- **A molekulák forgása**
- A molekulák
energiaszintjei
- A molekulák színeképe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Egy példa

Példa: Egy oxigénmolekula a $J_1 = 10$ -es forgási állapotából a $J_2 = 9$ -esbe megy át. Milyen hullámhosszúságú fotont sugároz ki eközben?

Megoldás:

$$\begin{aligned}\Delta E &= E_r(10) - E_r(9) = E_r^* (10(10 + 1) - 9(9 + 1)) = 20E_r^* \\ &= 0,0026 \text{ eV.}\end{aligned}$$

Az ehhez tartozó foton hullámhossza:

$$\lambda = \frac{c}{\nu} = \frac{c}{\Delta E/h} = \frac{hc}{\Delta E} = 0,000477 \text{ m} \approx 0,5 \text{ mm.}$$

Ez a távoli infravörös és a mikrohullámú tartomány határán van.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- **A molekulák forgása**
- A molekulák
energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Még egy példa

Példa: Mekkora hőmérsékleten lesz az egy szabadsági fokra jutó $(1/2)kT$ energia kisebb, mint a rotációs gerjesztéshez szükséges minimális energia az O_2 molekula esetében?

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- **A molekulák forgása**
- A molekulák energiaszintjei
- A molekulák színeképe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Még egy példa

Példa: Mekkora hőmérsékleten lesz az egy szabadsági fokra jutó $(1/2)kT$ energia kisebb, mint a rotációs gerjesztéshez szükséges minimális energia az O_2 molekula esetében?

Megoldás: Az előbb tanultak szerint a legkisebb energia a $J_1 = 0$ és $J_2 = 1$ -es szintek közti átmenethez szükséges, és ennek értéke $2E_r^*$. A keresett feltétel:

$$\frac{1}{2}kT < 2E_r^*, \quad \Rightarrow \quad T < \frac{4E_r^*}{k} = 6,0 \text{ K}$$

O_2 esetén $E_r^* = 0,00013 \text{ eV}$.

Tehát 6 K-nél alatt az oxigénmolekulák többsége nem forog.

Szobahőmérsékleten viszont már a sokadik gerjesztett állapotban vannak.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- A molekulák forgása
- A molekulák
energiaszintjei
- A molekulák színe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A molekulák energiaszintjei

Az előzőek szerint:

$$E_{mol} = E_0 + E_v(v) + E_r(J),$$

ahol E_0 az elektronok állapotának megfelelő energia.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

- Bevezetés
- A molekulák rezgése
- A molekulák forgása
- **A molekulák
energiaszintjei**
- A molekulák szinképe

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A molekulák energiaszintjei

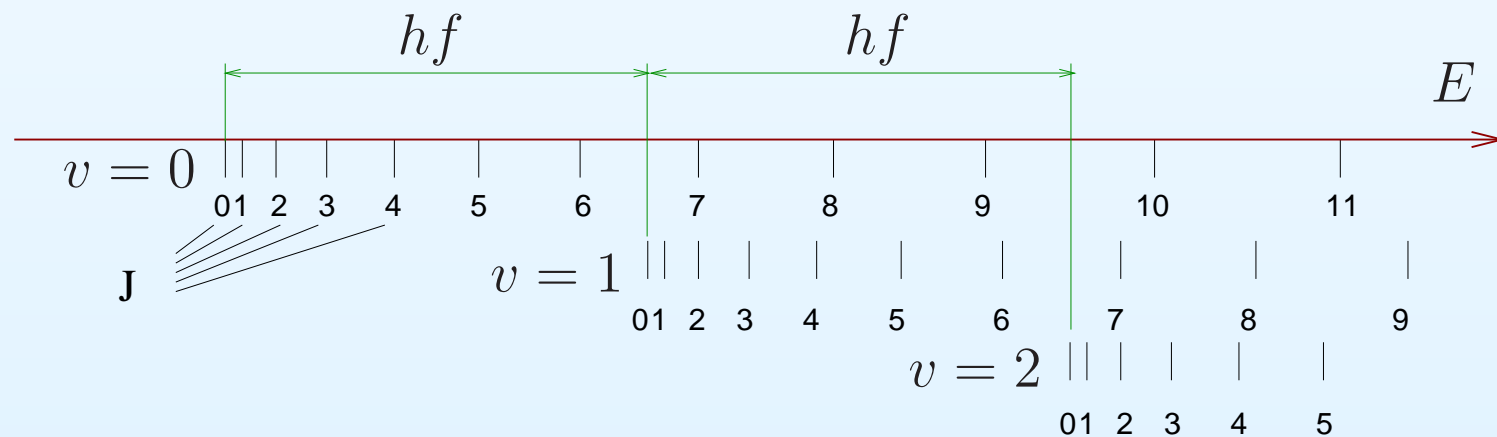
Az előzőek szerint:

$$E_{mol} = E_0 + E_v(v) + E_r(J),$$

ahol E_0 az elektronok állapotának megfelelő energia.

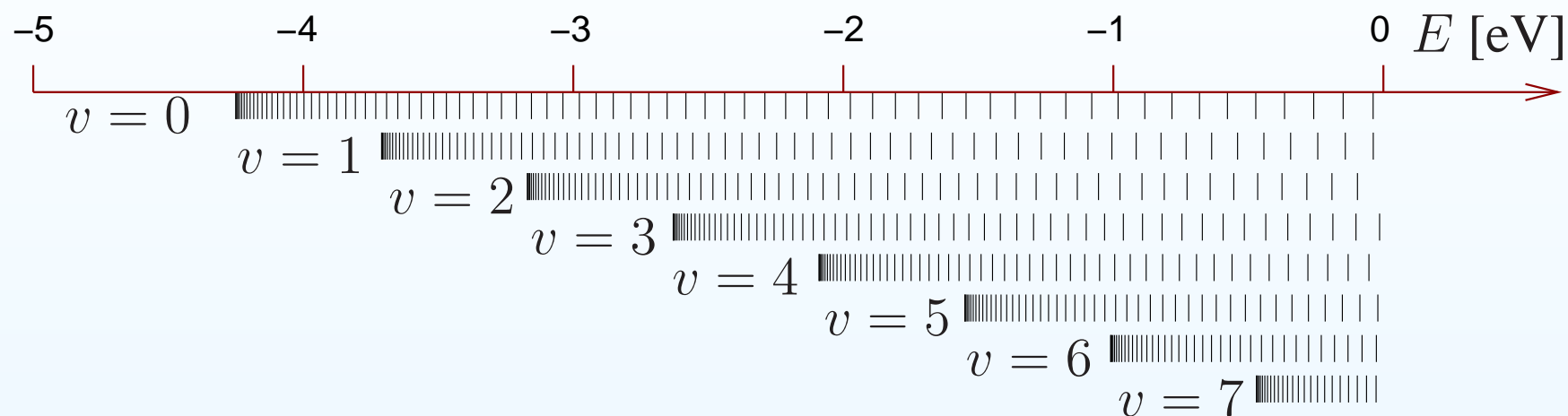
Ha v és J is változhat, igen sok lehetséges energiaszintet kapunk.

Általános séma:

A molekulák színeképe

H₂ méretarányos energiaszintjei:

Igen sok energiaszint, melyek sűrűsödnek is itt-ott. Sok lehetséges energiaszint-különbség.

A molekulák színeképében igen sok színeképvonal van, melyek bizonyos frekvenciákon nagyon besűrűsödnek.

Ahol ezek összemosódnak (természetes vonalszélesség), vonalas színekép helyett folytonos alakul ki. A jelenség neve: **molekulasávok**.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

- Másodlagos kötések
- Poláros-poláros
kapcsolatok
- Hidrogénhíd-kötés
- Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Másodlagos kötések

[Bevezetés](#)

[Molekulafizika](#)

[Az ionos kötés](#)

[A kovalens kötés](#)

[A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája](#)

[A molekulák
energiaszintjei](#)

[Másodlagos kötések](#)

● **Másodlagos kötések**

● Poláros-poláros
kapcsolatok

● Hidrogénhíd-kötés

● Indukált polarizáció
hatása

[A szilárdtestek
szerkezete](#)

[Elektronok viselkedése
szilárdtestekben](#)

Másodlagos kötések

Elsődleges kötés: amiről eddig szó volt, azaz az atomokat molekulákba rendező kötések. Kötési energia: 1–10 eV nagyságrendű.

Másodlagos kötés: a molekulák között fellépő vonzóerők. Kötési energia: 0,01–0,1 eV nagyságrendű.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

● Másodlagos kötések

● Poláros-poláros
kapcsolatok

● Hidrogénhíd-kötés

● Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Másodlagos kötések

Elsődleges kötés: amiről eddig szó volt, azaz az atomokat molekulákba rendező kötések. Kötési energia: 1–10 eV nagyságrendű.

Másodlagos kötés: a molekulák között fellépő vonzóerők. Kötési energia: 0,01–0,1 eV nagyságrendű.

A másodlagos kötések felelősek sok makroszkopikus jelenségért, mint pl. a H_2O folyékony állapotának tulajdonságai.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

● Másodlagos kötések

● Poláros-poláros
kapcsolatok

● Hidrogénhíd-kötés
● Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Másodlagos kötések

Elsődleges kötés: amiről eddig szó volt, azaz az atomokat molekulákba rendező kötések. Kötési energia: 1–10 eV nagyságrendű.

Másodlagos kötés: a molekulák között fellépő vonzóerők. Kötési energia: 0,01–0,1 eV nagyságrendű.

A másodlagos kötések felelősek sok makroszkopikus jelenségért, mint pl. a H_2O folyékony állapotának tulajdonságai.

Főbb típusok:

- Poláros-poláros kapcsolatok
- Hidrogénhíd-kötés
- Indukált polarizáció hatása

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

- Másodlagos kötések

- **Poláros-poláros
kapcsolatok**

- Hidrogénhíd-kötés

- Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Poláros-poláros kapcsolatok

A polarizált molekulák semlegesek, de nem egyenletes töltéseloszlásúak, ami a molekula közelében elektromos teret jelent.

Ha különböző előjelű molekularészek kerülnek közel egymáshoz, kötés alakulhat ki.

Sok folyadék kialakulásáért ez a kölcsönhatás felelős.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

- Másodlagos kötések
- Poláros-poláros
kapcsolatok
- **Hidrogénhíd-kötés**
- Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Hidrogénhíd-kötés

Kovalens kötésben a H körül a kötő elektronpár felhőjének sűrűsége kicsi: majdnem egy csupasz protont kapunk.

Ez a majdnem csupasz proton más molekulák elektronpárjával is kölcsönhatásba tud lépni.

Ez a jelenség azokra az esetekre jellemző, amikor a H-atom N, O vagy F atomokkal áll kapcsolatban.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

- Másodlagos kötések
- Poláros-poláros
kapcsolatok
- **Hidrogénhíd-kötés**
- Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Hidrogénhíd-kötés

Kovalens kötésben a H körül a kötő elektronpár felhőjének sűrűsége kicsi: majdnem egy csupasz protont kapunk.

Ez a majdnem csupasz proton más molekulák elektronpárjával is kölcsönhatásba tud lépni.

Ez a jelenség azokra az esetekre jellemző, amikor a H-atom N, O vagy F atomokkal áll kapcsolatban.

Érdekesség: térbeli orientáció: a két nagy elektronvonzó képességű atomnak a hidrogén ellentétes oldalán kell elhelyezkednie.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

- Másodlagos kötések
- Poláros-poláros
kapcsolatok
- Hidrogénhíd-kötés
- Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek szerkezete

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Ez és a poláros kapcsolat felel pl. a víz sok tulajdonságáért.

Pl. $0-10^{\circ}\text{C}$ között még nem tudják összetartani a vízmolekulák nagy halmazait, de kisebb molekulahalmazokat igen. Ezért az 1°C -os víz kisebb sűrűségű, mint a 4°C -os.

A hidrogénhíd-kötés orientációja felelős a jég és a hópelyhek szerkezetéért is.

A hidrogénhíd- és a poláros-poláros kötés a bonyolultabb molekulák esetében is jelentős szerepű lehet. Ilyen sok szerves, az élet szempontjából is fontos molekula esete.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

- Másodlagos kötések
- Poláros-poláros
kapcsolatok
- Hidrogénhíd-kötés
- Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Indukált polarizáció hatása

Ha egy atom vagy molekula elektronfelhője eltolódik az atommag(ok)hoz képest, akkor is polarizált molekulát kapunk. Ez spontán módon is bekövetkezik.

Ebből gyenge vonzás alakul ki, amit **van der Waals kölcsönhatásnak** nevezünk.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

- Másodlagos kötések
- Poláros-poláros
kapcsolatok
- Hidrogénhíd-kötés
- Indukált polarizáció
hatása

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Indukált polarizáció hatása

Ha egy atom vagy molekula elektronfelhője eltolódik az atommag(ok)hoz képest, akkor is polarizált molekulát kapunk. Ez spontán módon is bekövetkezik.

Ebből gyenge vonzás alakul ki, amit **van der Waals kölcsönhatás**nak nevezünk.

Ez minden atom és molekula között fellép, de kicsi a kötési energiája.

Gázok esetén ez enyhe eltérést eredményez az ideális gázok állapotegyenletétől.

Alacsony hőmérsékleten ez felelős a gázok cseppfolyósodásáért és megfagyásáért. (Például az O_2 90 K-en cseppfolyóssá, 54 K-en szilárdná válik.)

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

**A szilárdtestek
szerkezete**

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A szilárdtestek szerkezete

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötés energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

● Bevezetés

● Pár szó a kristályszerkezetről

● A szilárdtestek kötéstípusai

● Ionos kötés

● Kovalens kötés

● Fémes kötés

● Másodlagos kötések

● A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Az atomok és molekulák közti vonzóerők nemcsak néhány atomot képesek együtt tartani, hanem makroszkopikus mennyiségűt is. Ezzel magyarázható a szilárd anyagok létrejötte.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

● Bevezetés

● Pár szó a kristályszerkezetről

● A szilárdtestek kötéstípusai

● Ionos kötés

● Kovalens kötés

● Fémes kötés

● Másodlagos kötések

● A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Az atomok és molekulák közti vonzóerők nemcsak néhány atomot képesek együtt tartani, hanem makroszkopikus mennyiségűt is. Ezzel magyarázható a szilárd anyagok létrejötte.

A szilárd testben az atomok elhelyezkedése lehet rendezett vagy (részben) rendezetlen:

- rendezett: **kristályok**
- rendezetlen: **amorf anyagok**

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

● Bevezetés

● Pár szó a kristályszerkezetről

● A szilárdtestek kötéstípusai

● Ionos kötés

● Kovalens kötés

● Fémes kötés

● Másodlagos kötések

● A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Az atomok és molekulák közti vonzóerők nemcsak néhány atomot képesek együtt tartani, hanem makroszkopikus mennyiségűt is. Ezzel magyarázható a szilárd anyagok létrejötte.

A szilárd testben az atomok elhelyezkedése lehet rendezett vagy (részben) rendezetlen:

- rendezett: **kristályok**
- rendezetlen: **amorf anyagok**

Sokszor ugyanabból az alapanyagból kristályos és amorf szilárd test is összeállhat. (Fémüvegek.)

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

● Bevezetés

● Pár szó a kristályszerkezetről

● A szilárdtestek kötéstípusai

● Ionos kötés

● Kovalens kötés

● Fémes kötés

● Másodlagos kötések

● A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Az atomok és molekulák közti vonzóerők nemcsak néhány atomot képesek együtt tartani, hanem makroszkopikus mennyiségűt is. Ezzel magyarázható a szilárd anyagok létrejötte.

A szilárd testben az atomok elhelyezkedése lehet rendezett vagy (részben) rendezetlen:

- rendezett: **kristályok**
- rendezetlen: **amorf anyagok**

Sokszor ugyanabból az alapanyagból kristályos és amorf szilárd test is összeállhat. (Fémüvegek.)

A kristályszerkezet és hibái kihatással vannak a szilárdtest mechanikai tulajdonságaira, és igen fontosak a gyakorlat szempontjából.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- **Pár szó a
kristályszerkezetről**
- A szilárdtestek
kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Pár szó a kristályszerkezetről

Elemi cella: a kristály egy olyan kicsi darabja, melynek egymás mellé rakott másolataiból az egész kirakható.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

● Bevezetés

● **Pár szó a
kristályszerkezetről**

● A szilárdtestek
kötéstípusai

● Ionos kötés

● Kovalens kötés

● Fémes kötés

● Másodlagos kötések

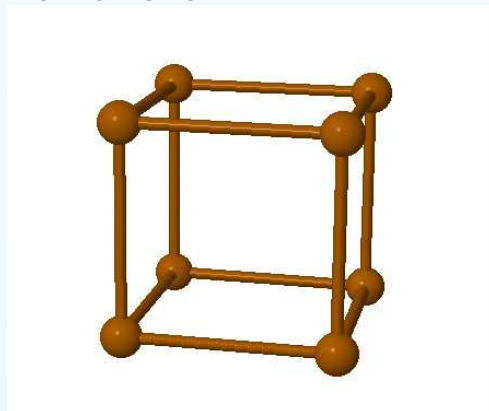
● A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

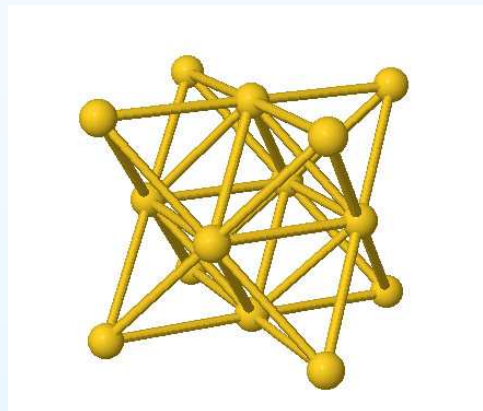
Pár szó a kristályszerkezetről

Elemi cella: a kristály egy olyan kicsi darabja, melynek egymás mellé rakott másolataiból az egész kirakható.

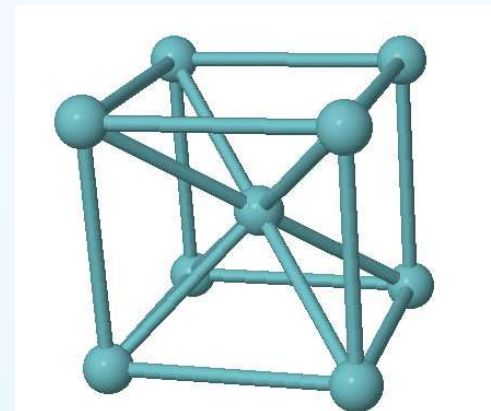
Sokféle elemi cella lehetséges. A legegyszerűbbek a kockarács változatai:

Egyszerű kockarács

lapcentrált kockarács

tércentrált kockarács

Ebben a tárgyban nem foglalkozunk részletes ismertetésükkel.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötés
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- **A szilárdtestek kötéstípusai**
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A szilárdtestek kötéstípusai

Az előzőekben tárgyalt **ionos** és **kovalens** kötések bizonyos körülmények között képesek makroszkopikus mennyiségű atom együtt tartására.

Ezen kívül lesz még egy kötésfajta: a **fémes** kötés.

Gyengébb kötést jelentenek, de szerepet játszanak a **másodlagos kötések** is, ezek is összetarthatnak szilárd testeket.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

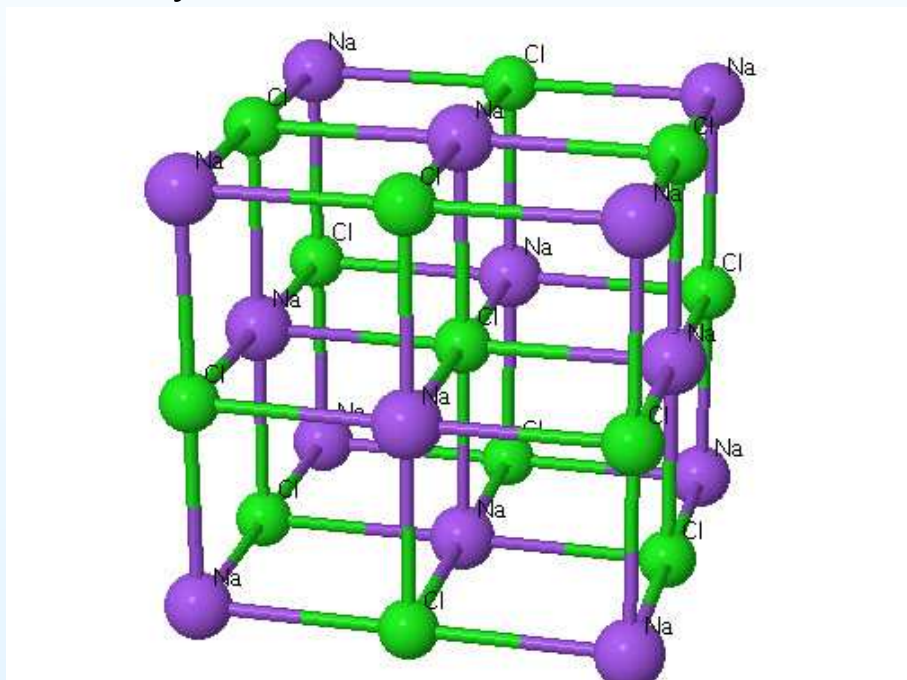
- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
  - **Ionos kötés**
  - Kovalens kötés
  - Fémes kötés
  - Másodlagos kötések
  - A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Ionos kötés

Az ionok vonzása megfelelően rendezett atomhalmazt is egyben tud tartani.

Pl.: NaCl, azaz a konyhasó.:

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

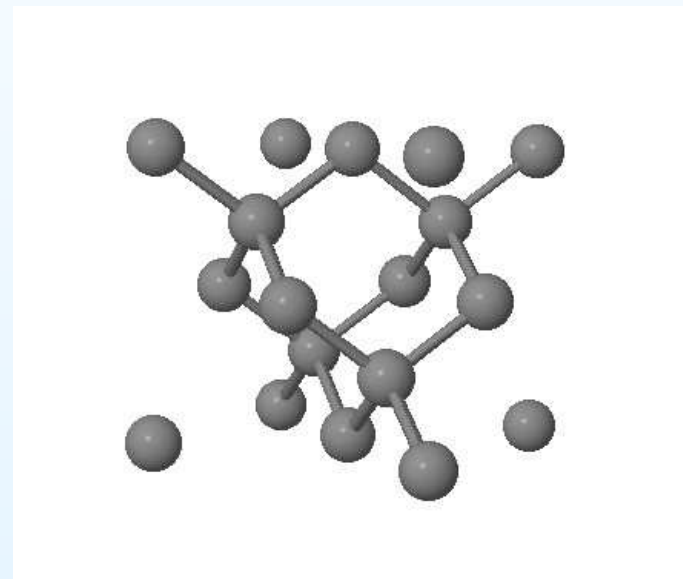
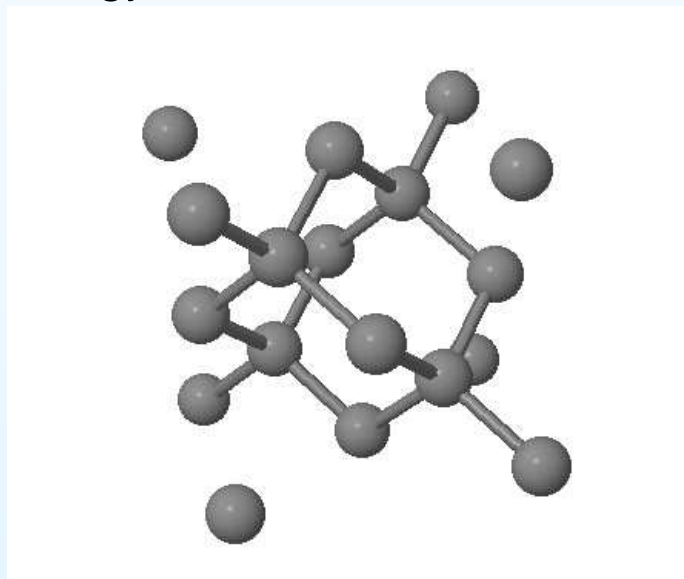
- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- **Kovalens kötés**
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Kovalens kötés

Amennyiben egy atom több másikkal is képes kovalens kötést kialakítani, előfordul, hogy ezek a kötések makroszkopikus méretű láncolatá szerveződnek.

Pl.: gyémánt. A C-atomok 4-4 szomszédval vannak kötésben.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

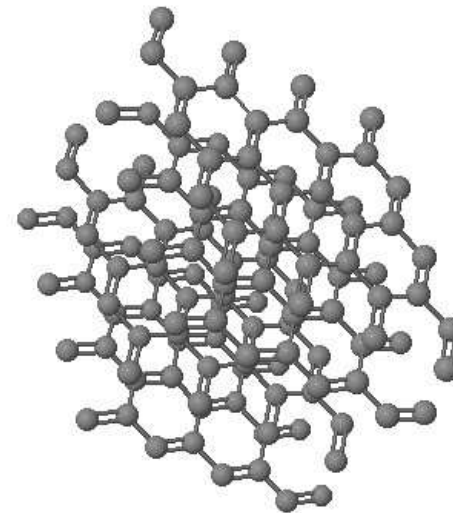
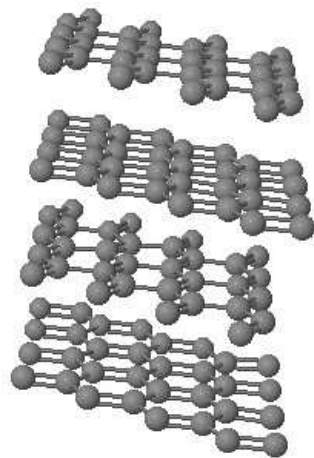
Másodlagos kötések

A szilárdtestek szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- **Kovalens kötés**
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

A C-atomok más körülmények között grafitrácsba szerveződnek:

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák kötéshossza és kötési energiája

A molekulák energiaszintjei

Másodlagos kötések

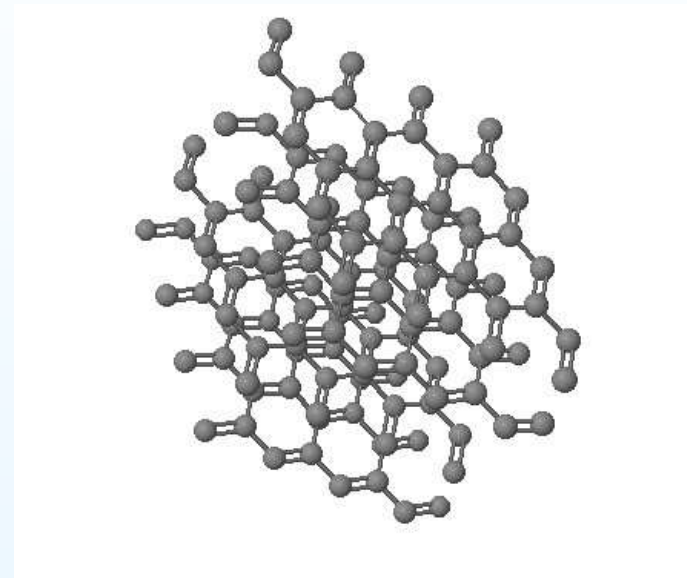
A szilárdtestek szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- **Kovalens kötés**
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

...

A C-atomok más körülmények között grafitrácsba szerveződnek:

A gyémánt és a grafit sok tulajdonságában eltér.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- **Fémes kötés**
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Fémes kötés

Olyan kovalens kötés, mely esetén a kötő elektronok az egész rácsra vonatkozóan delokalizáltak lesznek, azaz lényegében szabadon elmozdulhatnak benne.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- **Fémes kötés**
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Fémes kötés

Olyan kovalens kötés, mely esetén a kötő elektronok az egész rácsra vonatkozóan delokalizáltak lesznek, azaz lényegében szabadon elmozdulhatnak benne.

A fémekre jellemző: ezek vegyértékelektronjaikat „beadják a közösbe” és ezek az egész fémdarabon belül képesek elmozdulni.

Ezért vezetik jól az áramot és a hőt a fémek.

[Bevezetés](#)

[Molekulafizika](#)

[Az ionos kötés](#)

[A kovalens kötés](#)

[A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája](#)

[A molekulák
energiaszintjei](#)

[Másodlagos kötések](#)

[A szilárdtestek
szerkezete](#)

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- **Másodlagos kötések**
- A kötések tartóssága

[Elektronok viselkedése
szilárdtestekben](#)

Másodlagos kötések

A molekulák közti másodlagos kötések is képesek szilárdtesteket egyben tartani.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- **Másodlagos kötések**
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

Másodlagos kötések

A molekulák közti másodlagos kötések is képesek szilárdtesteket egyben tartani.

Egyszerű molekulák esetén általában szabályos kristályszerkezetek alakulnak ki. (Pl. jég, jódkristály).

Hosszú láncmolekulák esetén, melyek több helyen tartalmaznak poláros vagy hidrogénhíd-kötésre alkalmas részeket nem lesz teljesen rendezett. Ilyenkor szilárd, de nem kristályos anyagok jönnek létre. (Pl. fa, bőr)

A másodlagos kötések sokkal kisebb energiával szétbonthatók, mint az elsődlegesek, így ezek már alacsonyabb hőmérsékleten felbomlanak.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- **A kötések tartóssága**

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A kötések tartóssága

Leggyengébbek a másodlagos kötések: csak nagy relatív molekulatömeg esetén eredményeznek szobahőmérsékleten is szilárd állapotot.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- **A kötések tartóssága**

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A kötések tartóssága

Leggyengébbek a másodlagos kötések: csak nagy relatív molekulatömeg esetén eredményeznek szobahőmérsékleten is szilárd állapotot.

A poláros és hidrogénhid kötések már elég erősek ahhoz, hogy szobahőmérsékleten is együtt tartsák folyékony vagy szilárd állapotban a molekulákat. Pár száz °C-on mind felbomlik, de sok már kicsivel a szobahőmérséklet felett is.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- **A kötések tartóssága**

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

A kötések tartóssága

Leggyengébbek a másodlagos kötések: csak nagy relatív molekulatömeg esetén eredményeznek szobahőmérsékleten is szilárd állapotot.

A poláros és hidrogénhid kötések már elég erősek ahhoz, hogy szobahőmérsékleten is együtt tartsák folyékony vagy szilárd állapotban a molekulákat. Pár száz $^{\circ}\text{C}$ -on mind felbomlik, de sok már kicsivel a szobahőmérséklet felett is.

Az elsődleges kötések a legtartósabbak, akár több ezer $^{\circ}\text{C}$ -on is együtt tartják az anyagot.

Egy példa

Példa: Az öntöttvas szobahőmérsékleten 7210 kg/m^3 sűrűségű, relatív atomtömege $55,8 \text{ g/mol}$, és szerkezete tércentrált köbös. Mekkora egy elemi cellának vehető kocka alakú térrész élhossza?

Egy példa

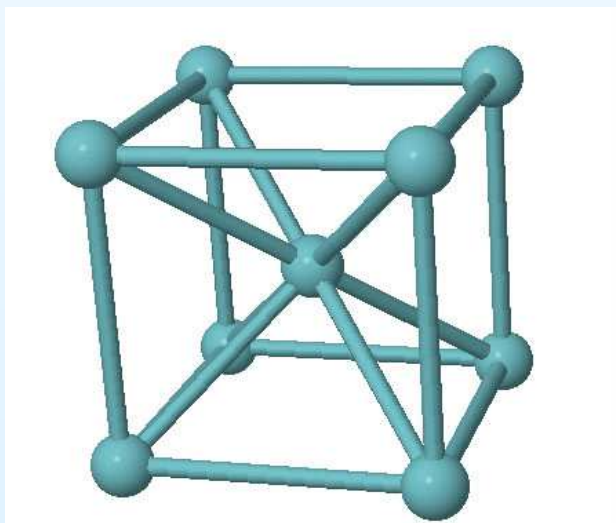
Példa: Az öntöttvas szobahőmérsékleten 7210 kg/m^3 sűrűségű, relatív atomtömege $55,8 \text{ g/mol}$, és szerkezete tércentrált köbös. Mekkora egy elemi cellának vehető kocka alakú térrész élhossza?

Megoldás: 1 m élhosszúságú vaskocka tömege 7210 kg .

1 mol, azaz $6,02 \cdot 10^{23}$ db vasatom tömege $55,8 \text{ g}$.

Tehát 1 m^3 -nyi vasban az atomok száma:

$$N = \frac{7210}{0,0558} \cdot 6,02 \cdot 10^{23} = 7,78 \cdot 10^{28}$$

Egy cellában 1 teljes atom + 8 atom $1/8$ része, azaz 2 atom van.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

- Bevezetés
- Pár szó a kristályszerkezetről
- A szilárdtestek kötéstípusai
- Ionos kötés
- Kovalens kötés
- Fémes kötés
- Másodlagos kötések
- A kötések tartóssága

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

...

A cellák száma tehát:

$$N_c = \frac{N}{2} = 3,89 \cdot 10^{28}$$

Ha az 1 m-es élhossz mentén n számú elemi cella van, akkor:

$$N_c = n^3 \Rightarrow n = \sqrt[3]{N_c} = 3,39 \cdot 10^9$$

Ennyi cella élhossz tesz ki 1 m-t, ezért egy cella mérete:

$$a = \frac{1 \text{ m}}{n} = 2,95 \cdot 10^{-10} \text{ m} = 0,295 \text{ nm.}$$

Megjegyzés: a rácshibák hatását elhanyagoltuk.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

**Elektronok viselkedése
szilárdtestekben**

- Szilárdtestek
sávszerkezete
- A sávszerkezet
ábrázolása
- Az elektronok energia
szerinti eloszlása
- Szigetelők,
félvezetők, vezetők közti
különbség

Elektronok viselkedése szilárdtestekben

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

● Szilárdtestek
sávszerkezete

- A sávszerkezet
ábrázolása
- Az elektronok energia
szerinti eloszlása
- Szigetelők,
félvezetők, vezetők közti
különbség

Szilárdtestek sávszerkezete

Láttuk, hogy a molekulák energiaszerkezete sokkal több lehetséges szintből áll, mint az atomoké.

A szilárdtesteknél ez a jelenség még fokozódik.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

- Szilárdtestek
sávszerkezete
- A sávszerkezet
ábrázolása
- Az elektronok energia
szerinti eloszlása
- Szigetelők,
félvezetők, vezetők közti
különbség

Szilárdtestek sávszerkezete

Láttuk, hogy a molekulák energiaszerkezete sokkal több lehetséges szintből áll, mint az atomoké.

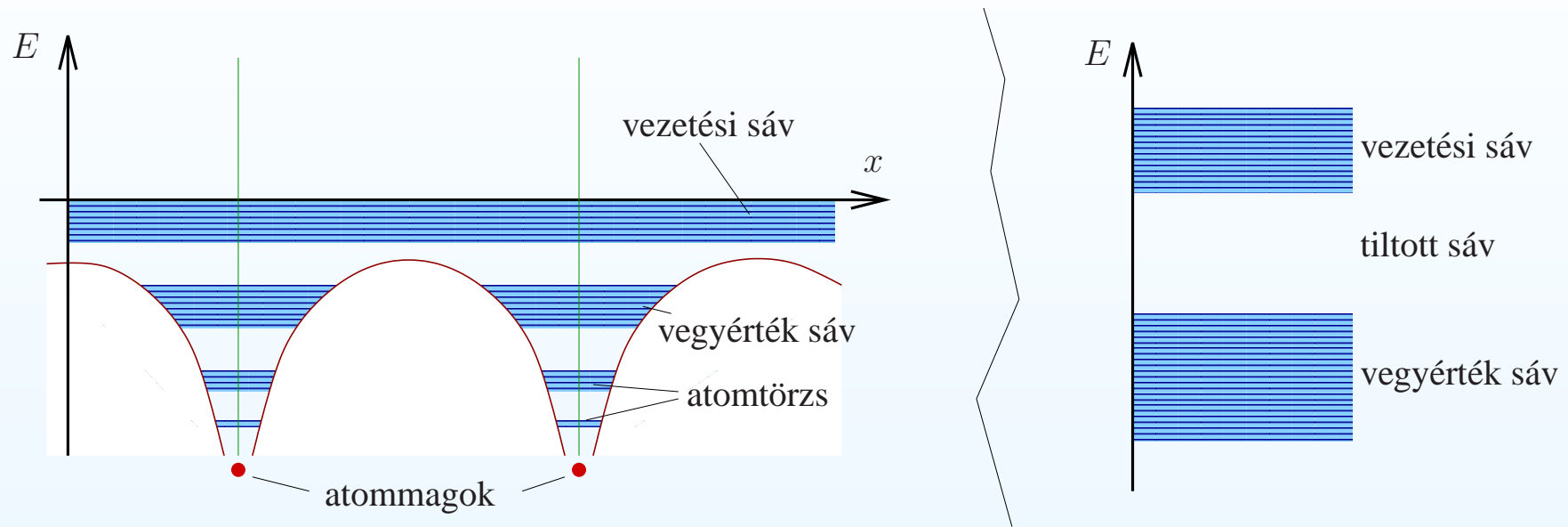
A szilárdtesteknél ez a jelenség még fokozódik.

A közeli atomok torzítják egymás elektronszerkezetét, így **az eredeti atomi szintek igen sok részre széthasadnak**.

A sok közeli szint összemosódik, és a megengedett állapotok **energiasávokba** csoportosulnak. Az egyes sávok különböző jellegű elektronállapotnak felelnek meg:

- **vegyértéksáv**: az atomokhoz kötődő elektronok
- **vezetési sáv**: a rácson belül tetszőleges távolságra elmozdulni képes elektronok
- **tiltott sáv**: itt nem lehetnek elektronok.

A sávszerkezet ábrázolása

Vigyázat! Az ábra sok egyszerűsítést tartalmaz!

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

- Szilárdtestek
sávszerkezete
- A sávszerkezet
ábrázolása
- Az elektronok energia
szerinti eloszlása
- Szigetelők,
félvezetők, vezetők közti
különbség

Az elektronok energia szerinti eloszlása

A sávszerkezeten belül az elektronok eloszlását az energiaminimum-elv és a Pauli-elv határozza meg.

Hőmozgás nélkül az elektronok a lehető legalacsonyabb energiaszintre ülnének be, amit a Pauli-elv enged, azaz egy szintig feltöltenék az összes lehetséges állapotot. Ennek a szintnek a neve: **Fermi-szint.**

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

- Szilárdtestek
sáv szerkezete
- A sáv szerkezet
ábrázolása
- Az elektronok energia
szerinti eloszlása
- Szigetelők,
félvezetők, vezetők közti
különbség

Az elektronok energia szerinti eloszlása

A sáv szerkezeten belül az elektronok eloszlását az energiaminimum-elv és a Pauli-elv határozza meg.

Hőmozgás nélkül az elektronok a lehető legalacsonyabb energiaszintre ülnének be, amit a Pauli-elv enged, azaz egy szintig feltöltenék az összes lehetséges állapotot. Ennek a szintnek a neve: **Fermi-szint**.

Hőmozgás esetén már jutnak elektronok a magasabb szintekre is. A statisztikus fizika szerint T hőmérsékleten annak a valószínűsége, hogy egy E energiához tartozó energiaszint be van töltve:

$$p(E) = \frac{1}{e^{\frac{E-E_F}{kT}} + 1}$$

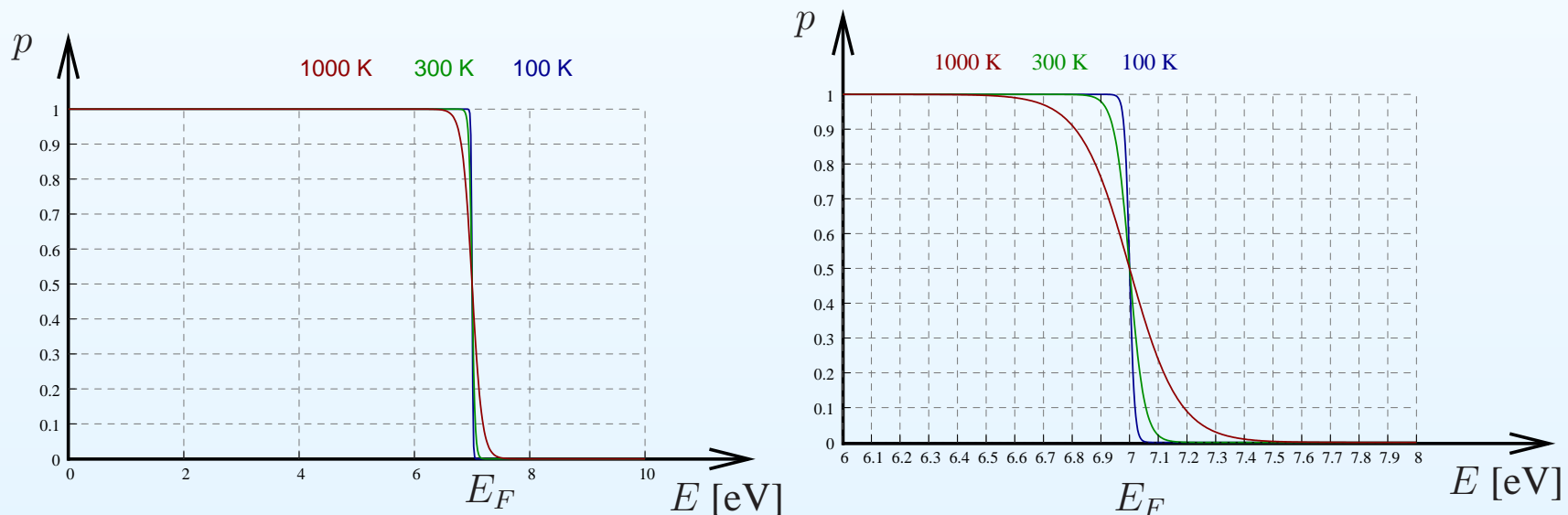
ahol E_F a Fermi-szint, k a Boltzmann-állandó.

...

- Ha $E - E_F \ll -kT$, akkor $p(E) \approx 1$.
- Ha $E = E_F$, akkor $p(E) = 0,5$.
- Ha $E - E_F \gg kT$, akkor $p(E) \approx 0$.

E_F tipikus értéke: 5–10 eV. Szobahőmérsékleten $kT \approx 0,025$ eV.

Pl. $E_F = 7$ eV esetére, 3 különböző hőmérsékleten:

A váltás szobahőmérsékleten nagyon éles.

Bevezetés

Molekulafizika

Az ionos kötés

A kovalens kötés

A molekulák
kötéshossza és kötési
energiája

A molekulák
energiaszintjei

Másodlagos kötések

A szilárdtestek
szerkezete

Elektronok viselkedése
szilárdtestekben

- Szilárdtestek
sávszerkezete
- A sávszerkezet
ábrázolása
- Az elektronok energia
szerinti eloszlása
- **Szigetelők,
félvezetők, vezetők közti
különbség**

Szigetelők, félvezetők, vezetők közti különbség

Egy anyag vezetőképesége elsősorban azon múlik, hol helyezkedik el egymáshoz képest a Fermi-szint és a vezetési sáv alja.

- **szigetelők:** E_F a tiltott sáv közepén, a tiltott sáv szélessége több eV, ezért alig van vezetési elektron.
- **fémek:** kicsi a tiltott sáv szélessége, E_F benne van a vezetési sávban, ezért sok a vezetési elektron.
- **félvezetők:** a tiltott sáv szélessége kb. 1 eV, E_F a tiltott sáv közepén van. Kevés elektron van a vezetési sávban.

